[א]יליף אהל אהל ממשכן כתיב הכא [1]זאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב התם [2]ויפרש את האהל על המשכן מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם ורבנן אהל אהל ריבה וסבר ר' יהודה כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ורמינהו [ב]חצירות היו בנויות בירושלים ע"ג הסלע ותחתיהם חלל מפני קבר התהום ומביאין נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות בניהם שם לפרה ומביאין שוורים ועל גביהן דלתות ותינוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידיהם הגיעו לשילוח ירדו לתוך המים ומילאום ועלו וישבו להם [ג]רבי יוסי אומר ממקומו היה משלשל וממלא מפני קבר התהום ותניא [ד]ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות אלא שוורים והא שוורים דאהל שאינו עשוי בידי אדם הוא וקתני ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות אלא שוורים כי אתא רב דימי א"ר אלעזר מודה ר' יהודה כמלא אגרוף תנ"ה ומודה ר' יהודה בשקיפין ובנקיקי הסלעים והרי דלת דיש בה כמה אגרופין וקתני רבי יהודה אומר לא היו מביאין דלתות אלא שוורים אמר אביי לא הוצרכו להביא דלתות רבא אמר לא היו מביאין דלתות כל עיקר שמפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא

בקבר

אהל אהל ריבה. אהלים טובא כתיבי בפרשת פרה לרבות אף העשוי מאליו: **מפני קבר התהום.** כל שם קבר התהום וטומאת התהום שבש"ס לשון ספק הוא כתהום שאינו גלוי. מפני קבר התהום שכל העיר היו מסופקין שמא יש שם קבר ואין לו למת חלל טפח וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה לרקיע לכך היו בונין אותה ע"ג כיפין שאפי' יש שם קבר מתחת הרי חלל מפסיק: **ומביאין נשים עוברות כו'.** משום ההיא דתנן (פרה פ"ג מ"ו) מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי השמש היתה נעשית וכיון דטבול יום כשר בפרה עשו בה מעלות הרבה כדי שלא יזלזלו בה תקנו כל מעשה פרה בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה והכהן השורפה הזקיקוהו לפרישת שבעת ימים ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כדאמרינן בפ' קמא דיומא (דף ג.) ואמר מר מזין עליו כל שבעה ותקנו שיהו תינוקות הללו ממלאין לו מים לקדש בהן מי חטאת ומשום מעלה תקנו שיהו טהורים מכל טומאה ובתוספתא[ה] שנינו עד שיהו בני שבעה ובני שמנה שנים מגדלין אותן ולא יותר שלא יראו קרי: **ומביאין שורים.** כשהיו רוצים לילך ולמלאות מים חיים מן השילוח: **וכוסות של אבן בידיהם.** שכל מעשיה היו בכלי אבנים כדפרישית: **ירדו לתוך המים ומלאום.** קסבר האי תנא מילוי בעינן ולא שיטלטל בחבל: **מפני קבר התהום.** שמא יש כאן טומאה: **אלא שורים.** שכריסם רחבות ותינוקות יושבין עליהם וכריסן מפסיק שאין התינוקות מאהילין על הארץ ולקמן מפרש טעמא אמאי לא היו מביאין דלתות. אלמא אשמעינן רבי יהודה דשדרתן של שורים שהיא כעין גג וחלל של בהמה הוא האהל המפסיק ואע"ג דאינו עשוי בידי אדם: **כמלא אגרוף.** אהל שרחב כמלא אגרוף שהוא יותר מטפח מודה רבי יהודה שאע"פ שאינו עשוי בידי אדם חשוב להיות אהל דבמלא אגרוף מצינו חשוב למאור שאינו עשוי בידי אדם כדתנן באהלות (פי"ג מ"א וכלים פי"ז מ"ב) ובמס' בכורות מייתינן לה בפרק על אלו מומין (דף לו:) מאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו להוציא את הטומאה לאויר כמלא אגרוף וזהו אגרופו של בן אבטיח וישנו גדול כראש כל אדם וכי אר"י דאינו אהל היכא דאין עשוי בידי אדם בטפח קאמר: **בשקיפין.** סלעים הנופלים ומתפרקין בהרים ויש חור גדול במקום עקירתן: **נקיקי.** ביקועין: **והרי דלת דיש בה כמה אגרופים.** מן הקרקע עד הדלת וקא א"ר יהודה לא היו מביאים דלתות קא סלקא דעתיה משום דאין דרך אהל בכך וכל שכן שורים: **כל עיקר.** [א] לא משום דאינו אהל אלא שלא תהא דעתו של תינוק גסה עליו פריוו"י בלע"ז שמתוך שאינו ירא ליפול והרי הוא בטוח כאילו הוא בעלייה רחבה ויוציא ראשו חוץ לדלת ומאהיל לפיכך מביאין שורים בלי דלתות ומתוך שהוא ירא ליפול אינו מוציא ראשו להלן מן רחב השור:

בקבר

יליף אהל אהל ממשכן. וא"ת אי ממשכן יליף אפילו עשוי בידי אדם נמי לא יביא את הטומאה אלא פשתן כדאמרינן פרק במה מדליקין (שבת דף כח: ושם) דתנן כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן ויליף בגמרא אהל אהל ממשכן וי"ל דכל המאהילים דמטמאים ילפינן בספרי בפרשה פרה בקל וחומר ממצורע דתניא מנין לעשות שאר המאהילים כאהל המת אמרת מה מצורע הקל עשה בו כל המאהילים כאהל מת החמור לא כל שכן דלגבי מצורע כתיב מושבו ודרשינן בתורת כהנים מושבו טמא מכאן אמרו הטמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא וא"ת אם כן כי לא עביד נמי בידי אדם נילף בקל וחומר ממצורע וכי תימא אם כן ג"ש מאי אהניא הא איצטריכא ליה לדרשה דפרק במה מדליקין דכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים ויש לומר דמושבו לא משמע לא ריבוי ולא מיעוט לענין שאינו עשוי בידי אדם ולרבי יהודה דמעטיה רחמנא גבי מת ילפינן מצורע הקל בקל וחומר ממת דלא מטמא ולרבנן לא מחלק לא הכא ולא הכא ואף על גב דסתם סיפרא רבי יהודה אתיא שפיר ההיא דאילן כרבי יהודה דאמר בשמעתין מודה היה רבי יהודה כמלא אגרוף וא"ת וכיון דשאר המאהילים ילפינן ממת ק"ו ממצורע אם כן נימא דיו ולא מטמא עוברים כמו קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה ויש שם כלים דמצורע עובר אינו מטמא באהל כדתניא בתורת כהנים וכדתנן במסכת נגעים פ' י"ג (מ"ז) ומייתי לה פ"ק דקדושין (לג:) ויש לומר דק"ו זה אינו אלא גלויי מילתא בעלמא הוא דלא ילפינן ממשכן למעוטי שאר המאהילים:

ומביאין נשים עוברות ויולדות. אע"פ שהיו התינוקות טמאים בנדה ויולדות לא היו חוששין אלא לשומרן מטומאת מת דבעינן הזאה ומטומאה היוצא מגופו כגון בעל קרי כדתניא בתוספתא[ו] שהיו מגדלין אותן עד שיהו בני שבע שנים או שמנה ולא יותר שלא יראו קרי וקצת תימה מה מועיל מילוי זה שהיו ממלאין בתינוקות סוף סוף בעינן איש בשעת קידוש שנותנין האפר במים או בשעת הזאה לרבי יהודה או לרבנן כדמוכח פרק טרף בקלפי (יומא דף מג.) ויש לומר דמה שהיה יכול לתקן מתקנין משום מעלה דכולה מילתא מעלה בעלמא כדאיתא בריש [ז](יומא) (דף ג.): **ועל** גביהן דלתות. מאן דאמר בגיטין (דף ח:) ובנזיר פרק כהן גדול (דף נה.) ובפ' בכל מערכין (ערכין דף ל:) ובפרק בתרא דחגיגה (דף כה.) דאהל זרוק לא שמיה אהל לחוץ בפני הטומאה מצי למימר דסבר לה כרבי יהודה דאמר בשמעתין לא היו מביאין דלתות אלא שוורים שכריסותיהן רחבות ואע"פ שגם הם אהל זרוק מ"מ בדידהו גלי רחמנא דחשיבי אהל כדדרשינן מדכתיב (איוב י) ובעצמות וגידים תסוככני ומיהו לר' אליעזר דלקמן ודאי קשה דמפרש טעמא דשוורים משום דמגינים על הרועה שלהם וקושיא דמטה משני משום דהויא אהל ערלי ולהאי טעמא קשה היכי עבדינן למ"ד אהל זרוק לא שמיה אהל דאפי' שידה תיבה ומגדל לא מיילי: **והתינוקות** יושבין. בתוספתא דפרה [פ"ג] קתני דהכל שוין שהתינוקות צריכין טבילה כלומר הכל שוין בין ר' עקיבא בין ר' יוסי הגלילי שנחלקו לענין הזאה כדתנן במסכת פרה פ"ג [מ"ד] צריכין היו התינוקות להזות דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר לא היו צריכין להזות: **ירדו** לתוך המים ומלאום. קסבר האי תנא מילוי ידים בעינן ולא שיטלטל בחבל כך פירש בקונטרס ותימה גדולה פירש דבכולהו סתמי מוכחי במסכת פרה (פ"ו משנה ו ז) שהיו מוליכין חבל כדי למלאות ואפילו נתמלא הכלי מאליו משמע דכשר במילוי דתנן במס' פרה פ"ה (מ"ז) השוקת שבסלע אין ממלאין בה היתה כלי וחברה בסיד ממלאין עוד תניא בתוספתא דפרה אמר לפני רבי עקיבא משום רבי ישמעאל כוסות של אבן היו תלויין בקרני שוורים כיון ששחו שוורים לשתות נתמלאו הכוסות אמר להם אל תתנו מקום לצדוקים לרדות [ח](אחריו) ונראה לפרש דבהכי פליגי רבי יוסי ורבנן דרבנן סברי משום ההוא פורתא לא חיישינן לקבר התהום ורבי יוסי חייש: **תניא** נמי הכי. משמע לכאורה שהיא ברייתא והיא משנה שלימה במסכת אהלות (פ"ג מ"ז) סיפא דההיא דלעיל דהכי תנן התם רבי יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל ומודה בשקיפים וסלעים[ט]: **והרי** דלת דיש לה כמה אגרופין. תימה היכי סלקא דעתא דמקשה שלא יועילו דלתות והלא בידי אדם הוא דמדעת הונחו לשם אהל ועוד מאיזה טעם יש לשוורים להועיל יותר מן הדלתות ובקונטרס פירש קא סלקא דעתיה משום דאין דרך אהל בכך וכל שכן שוורים ולפי זה תיקשי ליה היא גופא וי"ל דקא סלקא דעתיה דבעלי חיים חשיבי להציל טפי מדלתות ליחשב אהל אף על פי שאין דרך אהל בכך ולא שייך טעם זה אלא בדבר התלוי בסברא ולא למאי דילפינן ממשכן: **שדעתו** של תינוק גסה עליו. קסבר [י]רבי יהודה אהל זרוק שמיה אהל דמשמע הא לא מפני שדעתו גסה היו מביאין דלתות:

ובעצמות

מסורת הש"ס

א) [שבת כח:], ב) [זבחים קיג.] פרה פ"ג מ"ג, ג) [עי' תוס' עירובין עט. ד"ה הרי], ד) [תוס' פרה פ"ג ה"ב], ה) [פרה פ"ג ה"ג], ו) [דפרה פ"ב], ז) [נ"ל פרק בתרא דזבחים דף קיג.], ח) [נ"ל אחריכם], ט) [גם הר"ש כתב דבר זה בתימה ועי' ישוב ע"ז בתוי"ט ספ"ג דאהלות בשם מהר"ם], י) [עירובין ל:].

תורה אור השלם

1. זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: במדבר יט יד

2. וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: שמות מ יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל עיקר ולא:

מוסף רש"י

ותחתיהם חלל. שאם יש קבר מפסיק החלל ושוב אין טומאה בוקעת למעלה מן החלל, אבל טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע (זבחים קיג.). **ומגדלות בניהם שם לפרה.** משום דמטמאין את הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקים, עשו בה שאר מעלות הרבה, שאין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעת ימי פרישותו והוו אלו תינוקות נוגעין בו (וי"ג: ממלאין מי חטאת) ומזין עליו (שם). **ועל גביהן דלתות.** להפסיק בין התינוקות לקרקע, שלא יאהילו על קבר התהום בלכתם למלאות מים חיים לקידוש מן השילוח (שם). **וכוסות של אבן.** שכל מעשה פרה בכלי גללים בכלי אבנים שאין מקבלים טומאה, כדאמר טעמא בשמעתא קמייתא דסדר יומא (שם ועי' יומא ב.).

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ב מהלכות פרה הלכה ז סמג עשין רלג:

לעזי רש"י

פריוו"י (פריבי"ר). סכיר, מורגל.

רבינו חננאל

יליף אהל אהל, כתיב הכא אדם כי ימות באהל וכתיב התם ויפרוש את האהל על המשכן, מה להלן בידי אדם, הכא נמי בעינן אהל העשוי בידי אדם. איני והתנן במסכת פרה פ"ג חצירות היו בירושלים נטויות על גבי סלע, ותחתיהן חלול מפני קבר התהום כו'. פי' שאם יש שם קבר תחתיו נעשה חלל זה אהל ואין טומאה בוקעת ועולה למעלה מן האהל, לפיכך התינוקות (ה)מתגדלים באותן חצירות. וכן כשהיו מוליכין אלו התינוקות מן החצירות ההן להר הבית היו מרכיבין אותן על גבי שוורים, ועל גבי השוורים דלתות, והתינוקות יושבין מלמעלה, שאם יש שם קבר, הדלתות נעשות אהל והן מפסיקין בין הטומאה לתינוקות. ותניא ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות אלא שוורים, והא שוורים שאינו עשוי בידי אדם. ומשני ר' אלעזר כי בעי ר' יהודה אהל בידי אדם (בי' טפח') [בטפח], ומודה ר' יהודה כמלוא אגרוף שהוא יותר מטפח, כדכתיב באבן או באגרוף, שאע"פ שאינו בידי אדם, אהל הוא. מדקתני [ומודה] ר' יהודה בשקיפין ובנקיקי הסלעים. והאי דקתני לא היו מביאין דלתות אלא שוורים, אביי אמר הכי קתני, לא הוצרכו להביא דלתות, דיי להם בשוורים. רבא אמר חייש ר' יהודה, הואיל ודעת התינוקות גסה, שמא יוציא כו', לפיכך אמר אין מביאין דלתות אלא שוורים.